

Kriminalpolitiske Betragtninger.

Af mag. art. KARL O. CHRISTIANSEN.

I en afhandling i nærværende tidsskrift (1938, 3.—4. hefte: Nogle betragtninger over straffens begrundelse og formaal) stiller forfatteren, est. landsdommer *Hugo Christensen*, sig det maal at forsøge »at trænge frem til de ledende eller »øverste« grundsætninger for »den filosofiske kriminalret«¹⁾. Han indrømmer, »at saa godt som alle de hidtil gjorte forsøg ikke er opmuntrende . . . , idet man enten er gaaet ud fra et a priori vedtaget dogme, der som regel har været frugten af utopiske tanker, hvorfor det ikke kan undre, at forsøget paa at presse de faktiske livsforhold ind under de opstillede rammer ikke er lykkedes, eller ogsaa er man kommet til en fælles grundsætning paa grundlag af altfor letkøbte generalisationer fra en enkelt side af straffens væsen«²⁾. Forfatteren mener dog ikke, at det er forsvarligt at afvise ethvert forsøg i den retning paa forhaand. Ved at behandle »de foreliggende kendsgerninger saa vidt muligt rent empirisk og uden opstilling eller fastholdelse af aksiomer eller arbejdshypoteser«³⁾ kan man undgaa de tidligere forsøgs metodiske vanskeligheder og fejltagelser. Det, det gælder om, er »at der gaas ud fra livsforholdene, som de foreligger eller har foreligget til forskellige tider og forskellige steder, og derfra ved gradvis bortfjernelse af de specielle træk søges tilbage til den fælles grundsætning indenfor den enkelte gruppe og derefter om

1) Op. cit. p. 166.

2) Ibid. p. 221.

3) Ibid. pp. 167—68.

gorligt mellem grupperne indbyrdes, indtil man kommer til den størst opnaaelige enkelthed¹⁾. Herved undgaar man, »at bygge strafferettens grundsætninger op paa a priori vedtagne begreber, etiske postulater eller mystiske begreber, at være afhængig af forudfattede samfundsopfattelser eller nogen hypotese angaaende aarsagslovens gyldighed paa viljeslivets omraade eller deraf udledede postulater²⁾.

Jeg har saa udførligt og i sammenhæng gentaget afhandlingens væsentligste udtalelser om maal og metode, fordi jeg mener, at forfatteren — trods udtalelsernes tilsyneladende klarhed — alligevel i flere henseender gør sig skyldig i en principiel uklarhed, der faar betydning for det resultat, han kommer til. Naar jeg — skønt lægmand paa dette omraade, dog vover at fremføre visse som regel erkendelsesteoretisk begrundede indvendinger, kan jeg paa-beraabe mig forfatterens egne af *Ørsted* inspirerede ord: » samt at den overtro bør udryddes, at det drejer sig om spørgsmaal, paa hvilke kun juristen har forstand; det er tværtimod almenmenneskelige problemer, som enhver oplyst samfundsborger bør tage sit standpunkt til³⁾. Jeg maa dog fremhæve, at min kritik ikke gælder forfatterens almindelige syn paa strafferetsplejen og specielt ikke hans vurdering af nævningedomstoles og meddomsmænds betydning — blot skal jeg tilføje, at disse elementers værdi godt kan anerkendes udfra andre synspunkter end det af ham skitserede.

Som tidsskriftets læsere vil erindre, opstiller forfatteren en teori, han kalder »den naturvidenskabelige teori om kræfternes balance«. At teorien kaldes »naturvidenskabelig«, er ikke noget tilfælde. Forfatteren rober overalt i sin afhandling en stærk beundring for alt, hvad der har med naturvidenskab at gøre, og han synes at mene, at den

1) Ibid. p. 221.

2) Ibid. p. 247.

3) Ibid. p. 247.

blotte anvendelse af prædikatet »naturvidenskabelig« indeholder et forsvar for teoriens rigtighed¹).

Der er i og for sig intet overraskende i denne begejstring for naturvidenskaben. Inden for sit ret snævre omraade har den naturvidenskabelige metode jo givet resultater, der i sikkerhed overgaar, hvad andre videnskaber har kunnet opvise. Siden den moderne fysiks gennembrud omkr. renaissance, der muliggjorde en kvantitativ, matematisk formulering og behandling af de konstaterede lovmæssigheder, — som netop var vundne, ved at man havde holdt sig til tingenes materielle (d. v. s. kvantitative, maalelige) egenskaber —, er det lykkedes at skabe et mere og mere omfattende fysisk-kemisk system, som ikke alene giver den i øjeblikket bedst mulige beskrivelse af »naturen«, men som ogsaa i høj grad har vist sig praktisk anvendelig som grundlaget for hele den moderne teknik.

Den naturvidenskabelige metode har da ogsaa i høj grad vist sig smittende. Desværre har det været meget vanskeligt at anvende den udenfor sit eget snævre felt: astronomi, fysik, kemi. Allerede naar man gaar over til en videnskab som biologi, der jo i almindelighed regnes med blandt naturvidenskaberne, viser vanskelighederne sig, idet en hel række af livsfænomenerne ikke hidtil har ladet sig forklare naturvidenskabeligt. Selv om en saadan forklaringsmaade stadig er idealet for mange biologer, maa de dog med *W. Johansen* — hvis indstilling iøvrigt nærmest var mekanisk — indrømme, »at man synes at fjernes mere og mere fra muligheden af en kemisk-fysisk forstaaelse af »selve livet« og dets ytringer . . . «²).

I psykologien begyndte man i den sidste halvdel af forrige

¹) Se fx. *ibid.* p. 171, hvor forfatteren — efter at have afvist definitioner paa begrebet »ret«, der indeholder kendemærket »sædelige betragtninger« — fremhæver, at det her skal »blive forsøgt . . . at give et mere med naturvidenskabelige synspunkter stemmende billede af »retten«. Se ligeledes p. 173 og pp. 188—89.

²) *W. Johansen: Biologi.*

aarhundrede inspireret af det samme ideal, at udføre eksperimenter i haab om ad denne vej at naa til opstillingen af psykologiske love, der var lige saa exakte og ufravigeligt sikre som naturvidenskabens. Det har været forbeholdt de sidste aartiers psykologer at indse, at psykologiske eksperimenter — selv om de paa ingen maade har vist sig værdiløse — ikke endnu har givet resultater, der var exakte nok til formuleringen af saadanne lovmæssigheder. Indtil videre maa man koncentrere sig om en kvalitativ undersøgelse og bestemmelse af de psykologiske fænomener; den er en nødvendig forudsætning for konstateringen af kvantitative love¹⁾.

Ogsaa for sociologiens vedkommende, der af sin grundlægger, *Auguste Comte*, blev betegnet som »social fysik«, blev det naturvidenskabelige og biologiske ideal lidt efter lidt opgivet, efterhaanden som man klarere og klarere indsaa, at sociale fænomener er væsensforskellige fra naturvidenskabens og biologiens genstande²⁾.

Hvad enten man inddeler videnskaberne efter deres genstand eller efter deres metode, kan man med sikkerhed sige, at strafferetten ikke hører hjemme blandt naturvidenskaberne. Blandt dens »forudsætninger« findes der kun en enkelt, der med nogen ret kan betegnes som en naturvidenskab: kriminalbiologien; men som anført ovenfor er den strengt naturvidenskabelige (matematiske og kvantitative) metode ikke eneraadende indenfor biologien, og desuden udgør kriminalbiologi — i hvert fald hvis man tør dømme efter vor øjeblikkelige viden — den mindst væsentlige del af de tre videnskaber, der kan tænkes at bidrage

1) W. Köhler: *Psychologische Probleme*, Berl. 1933, p. 25, se i det hele taget kap. 2 om: *Psychologie und Naturwissenschaft*.

2) Jeg kan bl. a. anføre den franske historiker, Parodi, der i et værk: *La philosophie contemporaine en France*, Paris 1919, p. 115, skildrer metoden som »une manière de presenter les faits sociaux vraiment trop facile, peu instructive, toute verbale et, pour tout dire, comme une forme de »philosophie paresseuse«.

til kriminalitetens etiologi: kriminalbiologi, kriminalpsykologi (og -psykiatri) og kriminalsociologi. Men at man blandt de mange forudsætninger for en i saa vid udstrækning som muligt empirisk begrundet strafferet finder en enkelt videnskab, der til en vis grad anvender den naturvidenskabelige metode, gør naturligvis ikke strafferetten selv til nogen naturvidenskab, og derfor er der ikke nogen som helst grund til at forsøge at udtrykke retlige forhold i billeder hentede fra naturvidenskabens område.

For en nærmere betragtning viser det sig da ogsaa, at det af forfatteren anvendte billede i visse henseender ligefrem kan virke vildledende. Billedet er — som man vil erindre — hentet fra mekaniken. Idet det, der karakteriserer ethvert retligt forhold, iflg. forfatteren er, at det er »et kompromis mellem paa den ene side det enkelte individs trang til at udfolde sig i frihed, og paa den anden side de andre individers modstand mod, at udfoldelsen breder sig for vidt«, bliver »retten (og dermed dens modstykke pligten) identisk med den tilstand, der udviser balance mellem de 2 modvirkende kræfter, d. v. s. hvor tryk og modtryk er lige store«¹⁾. »Retsbrudssituationen bliver herefter det udsving fra balancen, som er en følge af overskridelse af udfoldelsens grænser«, og »retshaandhævelsen i al almindelighed bliver da samfundets reaktion mod udsvinget fra balancen og tilsigter at give et saadant udsving i modsat retning, at balancen genoprettes«²⁾.

Da det, der karakteriserer naturvidenskaben, er, at dens love kan udtrykkes kvantitativt, vil man, hvis man ikke stadig holder sig for øje, at det nævnte billede kun er en vag analogi, hentet fra en helt anden verden end den retlige, fristes til at tro, at »individets trang til at udfolde sig i frihed« og »de andre individers modstand mod, at

¹⁾ Op. cit. p. 171.

²⁾ Ibid. pp. 229—30.

udfoldelsen breder sig for vidt«, er størrelser, der kan maales.

Dette antydes da ogsaa af forfatteren, naar han siger, at tryk og modtryk er »lige store«, og navnlig naar han omtaler »udmaalingen af det modtryk, retsbruddets tryk maa afføde«¹⁾, endvidere ved omtalen af »justeringen af denne vægt«, hvor han bruger udtrykket: »nulpunktet for kræfternes balance«²⁾. Han fremhæver yderligere »som gennemsnitlig regel«, at nulpunktet for kræfternes balance »ligger lavest« i stater med ensrettet styre, medens det »ligger højest« i stater med liberale styreformer. Selv om der — af gode grunde — ikke siges noget som helst om, hvad nulpunktet ligger højest eller lavest i forhold til, og selv om der heller ikke siges noget om, hvor meget det ligger højere eller lavere, kan den læser, der ikke stadig erindrer, at der kun er tale om en analogi, let faa det indtryk, at dette nulpunkt kan fastlægges i forhold til en eller anden absolut maalestok, og at det maa være muligt at angive, hvor stor afvigelsen fra denne er.

Jeg kan i denne forbindelse anføre, hvad prof. *Jørgen Jørgensen* skriver i sine: *Filosofiske Forelæsninger*³⁾, om fysiske begrebers betydning: »Naturligvis kan et udtryks virkelige mening kun findes ved at bemærke, hvad man bruger det til, ikke ved hvad man siger om det«, skriver den amerikanske fysiker *P. W. Bridgmann* og *Jean Perrin* fremhæver det ved følgende almindelige udtalelse: »Ethvert begreb bliver tilsidst unyttigt, ja endogsaa meningsløst, naar man fjerner sig tilstrækkeligt fra de eksperimentelle omstændigheder, under hvilke det er blevet dannet«. Saaledes er det meningsløst at tale om begrebet »maalelig længde« uden at angive, hvorledes en saadan længde kan maales.... De ord, man bruger til at beskrive fænomenene, skifter derfor betydning, naar

¹⁾ Ibid. p. 171.

²⁾ Ibid. pp. 171—72.

³⁾ I. p. 254. Kursiveringerne af mig.

man gaar over fra et anvendelsesomraade til et andet, d. v. s. man maa udforme forskellige begreber til beskrivelse af de forskellige omraader af »virkeligheden«, som man kan iagttage og undersøge, — eller med andre ord: paa hvilke selve ordet »virkelighed« har en antagelig mening. Dette forhold er selvfølgelig af fundamental vigtighed for anvendelsen af de fysiske teorier paa iagttagelsesverdenen og maa stadig huskes som en advarsel imod at udstrække teoriernes resultater til omraader, hvor de overhovedet ingen mening har«. Ganske i samme aand siger prof. *Alf Ross*: »Denn für die Begriffe gilt dasselbe wie für die Menschen: das, was sie tatsächlich sind, und das, wofür sie tatsächlich gelten, ergibt sich nicht so sehr aus ihren eigenen Erklärungen darüber, als aus der Art und Weise in der sie wirklich handeln und fungieren«¹⁾.

Den største fare ved en saadan naturvidenskabelig opfattelse af retten, som den her kritiserede, er, at man antager, at straffens (»modtrykkets«) »størrelse« kan bestemmes exakt ved en eller anden »udmaaling« af retsbrudssituationens (»udsvingets fra balancen«) »størrelse«. Herfra er vejen saa banet for en teori, der betragter den »nøjagtigt udmaalte« straf for »retsfærdigere« end alle andre straffe, idet man overser, hvilken rolle konventioner spiller paa rettens som paa moralens omraade.

Der er endnu et punkt, hvor det anvendte billede kan virke vildledende. Det er nærliggende fra billedet at slutte til en lovmæssighed, i kraft af hvilken »balancen« atter bringes til veje. Ogsaa dette antydes hist og her. Saaledes, naar forfatteren siger: »Forstyrrer et enkelt individ den nævnte balance, maa der (naar tanken stadig rettes mod den naturvidenskabelige parallel) opstaa et modtryk, der bringer balancen til stede paa ny«. »Paa retslivets omraade svarer hertil det, man har benævnet retshaandhævelse i

¹⁾ Kritik der sogenannten praktischen Erkenntnis, p. 16.

videre forstand«¹⁾. Ligeledes ved »straffens nærmere bestemmelse« som »den reaktion fra samfundets side, der følger, . . . og som tilsigter . . .«²⁾. I intet af disse tilfælde fremhæves det af forfatteren, at »retshaandhævelse i videre forstand«, eller »straf« er reaktioner, der ikke med nødvendighed følger paa retsbrudssituationen, selv om der ved definitionen af begrebet »straf« fremhæves, at straffen har et formaal.

Forfatteren har ingen steder gjort rede for, hvad det er for en lov, der gælder paa dette omraade. Rent logisk er der flere muligheder:

1) Den kan opfattes som en naturlov. Efter det, der i det foregaaende er sagt om naturvidenskabens omraade, vil det formodentlig være indlysende, at dette ikke kan være tilfældet.

2) Det kan være en »social« lov, d. v. s. det kan være en lov, der gælder for mennesker som medlemmer af et samfund. Meningen med den skulde da være, at en saadan adfærd, som den der i almindelighed karakteriseres som retsbrud, altid skulde afføde en reaktion: retshaandhævelse i videre forstand eller straf. Men heller ikke dette kan være tilfældet; thi rent faktisk afføder en hel del retsbrudssituationer (»udsving fra balancen«) aldrig nogen som helst reaktion, fordi de aldrig opdages, og en hel del andre medfører ikke nogen form for retshaandhævelse, men »kun« en mer eller mindre kraftig misbilligelse (eventuelt i sjældne tilfælde lynchjustits) fra det, forfatteren kalder »den offentlige mening«. Skulde der opstilles en sociologisk lov paa dette omraade, maatte den formuleres noget videre, fx. saaledes: naar en saadan adfærd, som den der i almindelighed karakteriseres som retsbrud, bliver almindelig bekendt i et samfund, vil der opstaa en misbilligende reaktion, der kan antage forskellige former (fx. retshaandhævelse). Denne

1) Op. cit. pp. 172—73. Kursiveringen af mig.

2) Ibid. p. 235. Kursiveringen af mig.

lov forekommer mig ret sandsynlig; men der er dog ikke af forfatteren gjort noget forsøg paa at verificere den. Derimod har flere franske sociologer (bl. a. *Durkheim* og *Fauconnet*) indgaaende beskæftiget sig med problemet: forbrydelse- straf set fra et rent sociologisk synspunkt, og der er fra deres side fremsat en opfattelse af analog art.

3) Endelig kan loven være normativ. Der kan efter sagens natur ikke være nogen tvivl om, at dette er tilfældet, selv om forfatteren ved sin definition af straffen forsigtigt undgaar det lille ord »bør« — og dermed ækvivalente udtryk — den sikre indicator for, at en teori indeholder normative momenter. Dette sidste punkt skal jeg vende tilbage til i næste afsnit af min kritik. Her kan jeg nøjes med at fremhæve det meget uheldige i at udtrykke en normativ lov ved et naturvidenskabeligt billede: den læser, der ikke til stadighed er mistænksomt indstillet, faar let det indtryk, at normen, ligesom det forhold, der er brugt som billede, er udtryk for en nødvendighed, og at den er bevist.

Endnu et sted røber forfatteren sin beundring for det naturvidenskabelige ideal. Han skriver: »Indfører man tidens dimension ogsaa paa disse fænomener, som man har gjort det indenfor fysiken ved den saakaldte relativitetsteori, vil man komme til, at tendensen mod regelmæssighed er vendt bagud i tid, medens tendensen mod det hensigtsmæssige er vendt fremad i tid¹⁾. Lidt senere tilføjes der, at det i afhandlingen opstillede relative retsbegreb »stemmer bedre med nutidens verdensopfattelse«. Hertil er der for det første det at sige, at denne analogi ikke alene er meget overfladisk, men ogsaa direkte forkert, idet det forhold, forfatteren formodentlig tænker paa ved relativitetsteorien, er, at man ikke længere opererer med et absolut rumsbegreb og et absolut tidsbegreb, men med en fire-dimensional rum-tid, hvor begreberne rum og tid taget hver for sig ikke længere har nogen mening. Men der er ikke tale om, at man i relativitetsteorien har »indført tidens

¹⁾ Ibid. pp. 173—74.

dimension«. Den spiller en rolle allerede i *Aristoteles'* fysik, og er af fundamental betydning ogsaa i hele den klassiske fysik. For det andet er der grund til at fremhæve, at denne overensstemmelse mellem den relative retsopfattelse og nutidens verdensopfattelse (*Einsteins* relativitetsteori?) ikke er særlig dybtgaaende; den indskrænker sig til, at de begge kan karakteriseres med ordet relativ; men dette prædikat kunde anvendes allerede om *Giordano Brunos* verdenssystem.

Jo længere man fjerner sig fra naturvidenskabens eget omraade, desto større bliver faren for, at man ved at anvende naturvidenskabelige begreber, billeder eller synspunkter kommer til at tilsløre de fundamentale vanskeligheder ved det foreliggende problem; de løsninger og resultater, man naar ad denne vej, tør man ikke stole paa. Indenfor retslæren kan »naturvidenskabelige billeder« — som paa vist — virke direkte vildledende; de er derfor ogsaa i pædagogisk henseende af negativ værdi.

Som anført har det været forfatterens ideal at løse sin opgave: at udfinde »strafferettens øverste grundsætning«, rent empirisk. Udgangspunktet er bestemt i følgende spørgsmaal: »Hvorledes har samfundsmagten faktisk til forskellige tider grebet den situation an, der kommer til at foreligge, naar et under dets interessesfære værende individ har krænket retsordenen?«¹⁾ Problemets løsning er givet i den ovenfor omtalte definition paa straffen, om hvilken forfatteren tilføjer: »denne definition synes at være baade vid og snæver nok til at dække den faktiske strafudøvelse til forskellige tider og paa forskellige steder«²⁾.

Udfra den givne problemstilling er svaret formuleret fuldstændig korrekt: i indikativ; men som allerede bemærket bliver definitionen paa begrebet »straf« netop af denne grund forkert. Straf er ikke en reaktion, som rent

¹⁾ Ibid. p. 221.

²⁾ Ibid. p. 235. Se ligeledes p. 247.

faktisk følger paa forbrydelsen. I visse tilfælde udebliver reaktionen af den ene eller den anden grund. Straf kan derfor kun defineres som en reaktion, der bør følge: formuleringen maa blive imperativisk. Og »strafferettens øverste grundsætning« kan — hvis man holder sig til den af forfatteren opstillede teori — kun være, at der paa det »udsving fra balancen«, der betegnes som retsbrudssituationen, bør følge »et saadant udsving i modsat retning, at balancen genoprettes«. Undlades dette »bør«, bliver definitionen uomtvistelig for vid, idet den kommer til at omfatte reaktionsformer, der intet har med retshaandhævelse at gøre.

Udfra hele afhandlingens aand er det forstaaeligt nok, at »bør«et udelades. Ligesom forfatteren med begejstring fremhæver alt, hvad der synes at have med naturvidenskab at gøre, saaledes afviser han foragteligt alle betragtninger, der kan karakteriseres som »etiske« eller »sædelige«¹⁾, idet de uden nærmere begrundelse betegnes som »mystiske«. Det lille ord »bør« vilde ganske vist have gjort definitionen paa begrebet »straf« mere adækvat; men det vilde ogsaa afsløre, at »den naturvidenskabelige teori om kræfternes balance« er normativ, og at den dermed som alle normative teorier har sin oprindelse i etiske eller sædelige eller moralske (disse udtryk betyder i denne henseende nøjagtig det samme) overvejelser, hvor følelser spiller den væsentligste rolle, idet erfaringens indflydelse paa dette omraade er ret begrænset.

I og for sig er der ikke noget som helst overraskende i, at »strafferettens øverste grundsætning« bliver normativ og til syvende og sidst afhængig af en etisk vurdering. Hvis

1) Se fx. *ibid.* pp. 171, 173, 222, 245, 247. Jeg skal ikke her komme ind paa en kritik af forfatterens opfattelse af det, der skulde ligge i begrebet »det sædelige«. (Se navnlig p. 173). Det er en rent spekulativ opfattelse, som han overhovedet ikke har forsøgt paa at bringe i overensstemmelse med de fænomener, man i dagligdags sprogbrug eller den almindeligt anerkendte filosofiske terminologi plejer at betegne med dette ord.

den paa nogen maade skal kunne anvendes, er det ikke tilstrækkeligt, at den siger noget om, hvordan der rent faktisk straffes; den maa give en regel for, hvordan der bør eller skal straffes. At straf hidtil er blevet tildelt efter een regel, er naturligvis ikke noget bevis for, at denne regel er retfærdigere end en hvilken som helst anden regel. Man kan aldrig slutte, at det faktiske er det, der bør være. Men deraf følger det, at der forud for opstillingen af »strafferettens øverste grundsætning« maa gaa en etisk vurdering, en »sædelig betragtning«. Dette indrømmes da ogsaa i almindelighed af jurister. Hvis jeg ikke husker forkert, er det prof. *Hurwitz*, der i en dagbladskronik har kaldt skyldspørgsmaalet for strafferettens grundproblem. Og spørgsmaalet om skyld er et spørgsmaal om, hvornaar et menneske bør underkastes straf. Det vil sige, at man ikke — saaledes som forfatteren prætenderer — kan undgaa at bygge strafferettens grundsætninger op paa et etisk postulat.

Ved en nærmere undersøgelse viser det sig da ogsaa, at det kun er, hvor forfatteren fremsætter sit metodologiske ideal, at han stiller sig saa afvisende overfor »sædelige betragtninger« og »etiske postulater«. Saasnart han i praksis skal realisere dette ideal, glipper det for ham, og han rober direkte eller indirekte, at ogsaa han anerkender vurderinger af den art, han selv kalder »mystiske«¹⁾. Det er næppe formaalsstjenligt at paavise dette i alle enkeltheder. Jeg skal nøjes med at give et par karakteristiske eksempler.

Som nævnt er definitionen paa begrebet »straf«, der indeholder »den naturvidenskabelige teori om kræfternes balance«, formuleret rent indikativisk, hvorved den som definition bliver forkert. Men hertil gøres der — af opportunitetshensyn — en imperativisk tilføjelse, der dog ikke er »gjort til et led i straffens definition«: »Som en brugbar arbejdshypotese opstilles det, at strafferettens øverste grund-

¹⁾ Se saaledes pp. 167, 172, 174, 175, 229, 234, 237, 239, 241, 243, 244—45, 246, 247.

sætning er tilfredsstillelse af den offentlige menings krav¹⁾. Den formuleres undertiden lidt anderledes: »Naar hensynet til samfundets rolige trivsel gør det ønskeligt, at retsmyndigheden i størst muligt omfang retter sig efter den offentlige mening, . . . kan det forsvares at betegne kravet om tilfredsstillelse af den offentlige mening som straffens øverste grundsætning«, eller: »Det er det høje maal, der bør have for øje af rettens udøvere, og naar det er forsøgt at karakterisere dette ved udtrykket, at straffen bør tilfredsstille den offentlige mening . . . «²⁾, eller: »Det, som det herefter gælder om at ramme, er altsaa ikke, hvad en særlig højt udviklet retsfolelse vilde finde for ret og rimeligt, men netop den jævne mands retsopfattelse«³⁾. Udtryk som: »brugbar arbejdshypotese«, »gør det ønskeligt«, »kravet om«, »bør tilfredsstille«, »gælder om at ramme«, rober alle, at forfatteren ikke længere har bibeholdt sin interesse for, hvorledes straffen faktisk er blevet tildelt; han er — uden at have gjort opmærksom paa overgangen — begyndt at beskæftige sig med, hvorledes den bør tildeles. Selve indholdet af denne arbejdshypotese skal jeg senere vende tilbage til. Her har det kun været mig magtpaaliggende at paavise dens imperativiske karakter.

Den samme forskel mellem forfatterens teoretisk hævdede metodologi og hans praktiske anvendelse af den kommer særligt tydeligt frem ved hans diskussion om dødsstraffens berettigelse. Han fremhæver: »Mod dødsstraffens anvendelse taler: 1) »sædelige« følelser, paa hvilke der ikke her skal kommes nærmere ind«⁴⁾. Derefter rejser han yderligere to indvendinger mod dødsstraffens anvendelse, der netop begge har deres rod i det, forfatteren kalder »sædelige følelser«: »2) den unødige lidelse, der tilføjes forbryderen, hvis han dommes til døden under saadanne forhold, at der

1) Ibid. p. 247.

2) Ibid. p. 237.

3) Ibid. p. 234.

4) Ibid. p. 245.

gives ham haab om »benaadning« til livsvarigt fængsel«. Det er den sædelige følelse medlidenhed, der har inspireret denne indvending. (Noget lignende gælder forfatterens 4. argument for dødsstraffen, der ogsaa bygger paa en etisk vurdering af den lidelse, der tilføjes forbryderen).

Det tredje argument mod dødsstraffen indeholder paa tilsvarende maade en etisk betragtning, der som alle andre etiske overvejelser bundet i sædelige følelser: det vilde »være uretfærdigt at knytte strengere virkning til den tilstaaede skyld, idet erfaringen viser, at de mest forhærdede forbrydere er de mest haardnakkede benægttere«. Kun udfra en (sædelig) følelse af, at den mindre forhærdede ikke bør straffes haardere end den mere forhærdede, kan dette argument »begrundes«.

Det vil formodentlig allerede ud fra disse to eksempler — der kunde suppleres med flere — være klart, at forfatteren ikke har realiseret sit ideal: at opstille en grund sætning for strafferetten, der ikke bygger paa etiske postuler eller sædelige betragtninger. Dette kan man dog heller ikke bebrejde ham; thi det er umuligt. Derimod kan det kritiseres, at han ikke klart har formuleret sine forudsætninger — ogsaa naar de var af etisk art. Det vilde ganske vist have medført, at han maatte slaa af paa sine allfor strenge krav om kun at anvende empirisk metode; men det vilde have fremmet klarheden.

Endnu en Ting kan man lære af de anførte eksempler: Forfatteren slutter uden nærmere argumentation, at det, der faktisk eksisterer, ogsaa er det, der bør være. Naar straf rent faktisk er blevet tildelt efter den lov, der kaldes »den naturvidenskabelige teori om kræfternes balance«, og naar der tilføjes, at man naar en relativ sikkerhed for, at »balancen er naaet«, »naar flertallet (den offentlige mening) kommer til denne anskuelse« (at balancen er genoprettet)¹⁾ — :

¹⁾ Ibid. pp. 233—34.

ja saa mener forfatteren ogsaa, at denne teori og tilføjjelsen bør være »strafferettens øverste grundsætning«¹⁾.

Derimod kan man dog indvende, at selv om straf rent faktisk er blevet tildelt saaledes, saa kan der ikke deraf følge, at det ogsaa fremtidig vil være det bedste, at den tildeles efter disse regler. Stiller man sig paa dette standpunkt, har man paa forhaand udelukket ethvert haab om fremskridt. Naar jeg personlig som »oplyst samfundsborger« skal tage stilling til dette spørgsmaal — hvad jeg ifølge forfatteren bør — maa jeg fremhæve, at jeg ikke mener, at »strafferettens øverste grundsætning« helt ud skal tilfredsstille den offentlige menings krav. Herom mere senere ved en kritik af forfatterens opfattelse af begrebet »den offentlige mening«.

Erkendelsen af, at moralske domme beror paa følelse, og at en videnskabelig etik saaledes bliver umulig, er i og for sig ikke af ny dato. Allerede for over 200 aar siden har den engelske filosof, *David Hume*, fremsat og begrundet en saadan opfattelse²⁾. Af en eller anden grund betragtes imidlertid viden om disse kendsgerninger for farlig for menneskenes faktiske, positive moral, og den har derfor haft vanskeligt ved at trænge igennem. Der udgives stadigvæk bøger, der søger at bevise muligheden af en videnskabelig etik.

For ganske nylig har prof. *Jørgen Jørgensen* i *Theoria* ud fra et rent logisk synspunkt fremsat en opfattelse, der paa væsentlige punkter m. h. t. resultaterne og tildels ogsaa, hvad argumentationen angaar, er i overensstemmelse med *Humes*. Han konkluderer: »Imperativer kan ikke begrundes logisk, idet de ikke kan indgaa som konklusioner i logiske slutninger; og de kan heller ikke bruges til logisk begrundelse af imperativer, idet de ikke kan indgaa som

1) *Ibid.* p. 237. Smlgn. ogsaa forfatterens argument for, at det er berettiget, at dødsstraffen er afskaffet herhjemme, p. 246.

2) *Hume*: *A treatise of human nature*, se navnlig pp. 463, 469, 472 og 475 (Oxf. udg. 1896).

præmisser i logiske slutninger. Altsaa er det principielt umuligt at give en logisk begrundelse af en (imperativisk) moral eller etik¹⁾. Etikens grundlag i menneskelige følelser medfører altsaa, at etik og dermed tillige »den filosofiske kriminalret« bliver umulig som videnskab. Men det har ogsaa haft andre konsekvenser. Det har medført, at alle egentlige moralske begreber er indefinable, idet deres irrationelle og indbyrdes heterogene elementer ikke lader sig harmonisere ved den rationaliseringsproces, som definitionen er. Prof. Alf Ross har i sin bog: Kritik der sogenannten praktischen Erkenntnis, nærmere paavist, hvorledes den haabløse rationaliseringsproces har præget den etiske begrebsdannelse.

Som resultat af denne redegørelse for forholdet mellem moral og videnskab skal der med henblik paa det her behandlede strafferetsfilosofiske forhold fremhæves: »Strafferettens øverste grundsætning« bestemmes som alle andre normative domme af en etisk vurdering, der til syvende og sidst bunder i moralske følelser. Disse følelser kan ganske vist til en vis grad modificeres af vor viden om kriminaliteten og dens konsekvenser for samfundslivet; men relationen mellem denne viden og de følelser, der knyttes dertil, er aldrig entydig. Det vil sige, at det bliver umuligt at give en rationel begrundelse for een straffeteori snarere end for en anden. I sidste instans kommer det til at bero paa et subjektivt bestemt valg.

Den tilføjelse, der gøres til »den naturvidenskabelige teori om kræfternes balance«: at straffen bør tilfredsstille den offentlige menings krav, viser sig at være af afgørende betydning. Ganske vist siger forfatteren forsigtigt, at man ikke maa slaa sig til ro med, at alt skulde være klaret med denne formulering »og navnlig ikke lade sig forlede

¹⁾ Theoria, Vol. IV, 1938, p. 186.

til at deducere resultaterne ud fra begrebet«. Man kan højest betragte den som »udgangspunkt for en arbejdshypotese, et fortolkningsgrundlag«¹⁾. Jeg skal ikke hæfte mig ved, at forfatteren i afhandlingens indledning har stillet sig det maal at undgaa opstillingen af arbejdshypoteser, men blot gøre opmærksom paa, at han trods sine forsigtige udtalelser alligevel har ladet sig friste til at »deducere« resultater ud fra den. I og for sig kan dens opfyldelse betragtes som et kriterium paa »at balancen er genoprettet«. Om en straf er retfærdig eller uretfærdig gøres ganske simpelt afhængig af den offentlige mening: »Naar man, som i denne fremstilling antaget, ved bedømmelsen af den konkrete strafs retfærdighed lægger vægten paa, hvad den offentlige mening vil antage, maa ogsaa spørgsmaalet om dødsstraffens forsvarelighed henhøre under dette forum«²⁾. Forfatteren fremhæver, at det læge elements medvirken i domstolene let kan blive en skuffelse, »hvis man venter, at særbehandling af visse forbrydere baade i mildere og strengere retning altid vil have udsigt til at finde tilslutning hos disse nye elementer i strafferetsplejen«. Dette er dog ikke nogen mangel, men »udtryk for, at lovgivningen er kommet lidt for langt ud i retning af det usikre for ikke at sige vilkaarlige, der kan blive følgen af et altfor intenst samarbejde mellem lægevidenskaben og retsvidenskaben«³⁾. Det er ganske ejendommeligt at se, at resultatet af samarbejdet mellem lægevidenskab og retsvidenskab betegnes som usikkert og vilkaarligt, idet man vel maa gaa ud fra, at den offentlige menings afgørelser i modsætning hertil skulde være sikre (utvetydige) og paa ingen maade vilkaarlige. Det forholder sig næppe saaledes, at der her kun kan blive tale om en strid om ord. I hvert fald er det klart, at forfatteren i tvivlstilfælde er mest tilbøjelig til at hælde til

1) Op. cit. p. 237. Se ogsaa p. 247.

2) Ibid. p. 244.

3) Ibid. p. 241. Se ligeledes drøftelsen af spørgsmaalet om »foranstaltninger af ubestemt varighed«, p. 243.

»den offentlige mening«. Dette hænger sammen med, at han slet ikke har gjort sig klart, hvad det er for en realitet, dette begreb dækker.

Paa side 234 identificeres »den offentlige mening« dels med flertallets anskuelse, dels med den jævne mands retsopfattelse. Senere er forfatteren mere betænkelig; han indrømmer, at begrebet »ikke er særlig haandgribeligt«; men det er dog »næppe en udover al erfaring liggende hypotese at antage, at denne er et organ, der paa en vis maade er mellemproportionalen mellem det enkelte individs frihedskrav og samfundets ønske om ved anvendelse af de hensigtsmæssigste midler at tvinge individerne til at overholde samfundets love«¹⁾. Denne bestemmelse af begrebet ligger netop udover al erfaring: For det første, fordi det vil være praktisk umuligt empirisk at bestemme saadanne abstraktioner som »det enkelte individs frihedskrav« (der burde iøvrigt staa: »individernes frihedskrav«) og »samfundets ønske om o. s. v.«. For det andet, fordi udtrykket »mellemproportional« anvendt om saadanne begreber er meningsløst i dette ords bogstaveligste betydning.

Det er ikke bedre at definere begrebet som »et kompromis mellem de yderste konsekvenser af den individualistiske og den sociale opfattelse, et kompromis, der er egnet til at føre hen imod det almene«²⁾. Thi heller ikke her er det muligt at give en empirisk bestemmelse af de omhandlede begreber, ligesaa lidt som udtrykket »kompromis« siger noget som helst uden en nøjere angivelse af, hvorledes dette kompromis skal laves. At det er »egnet til at føre henimod det almene«, aabner ligesom de andre bestemmelser rum for ganske vilkaarlige opfattelser.

Hvis forfatteren i stedet for at gøre begrebet om »den offentlige mening« til en spekulativ tankekonstruktion havde forsøgt at definere det, saa det kom til at svare til en i erfaringen

¹⁾ Ibid. p. 236.

²⁾ Ibid. p. 237.

paaviselig kendsgerning, vilde han næppe have ladet sig friste til at tillægge dets indhold nogen videre betydning for, hvorledes straf skal tildeles. Man kunde for eksempel definere »den offentlige mening med hensyn til forbrydelse og straf« som: samtlige meninger om forbrydelse og straf, der har givet sig sociale udtryk. Begrebet »sociale udtryk« er teoretisk set vanskeligt at definere tilfredsstillende, idet det i det hele taget er vanskeligt at drage nogen skarp grænse mellem psykologi og sociologi. Det vil i denne sammenhæng føre for vidt at komme ind paa de herhen hørende diskussioner. Jeg skal nøjes med at gøre opmærksom paa, at den offentlige mening opfattet saaledes kan findes udtrykt i de juridiske love, i strafferetlige og filosofiske afhandlinger (ikke mindst i de populære), i skønlitteratur (navnlig den vulgære vil være af interesse), i pressen, i propaganderende skrifter, i en lang række sproglige udtryk (ordsprog, talemaader, slagord), i folks »holdning« overfor forbrydere og straffede, — kort sagt: overalt hvor en mening eller indstilling eller holdning snarere udgaar fra en gruppe end fra et enkelt individ¹⁾.

Resultatet af en saadan Undersøgelse kender vi ikke. Det vilde være et meget fortjenstfuldt, men næsten uoverkommeligt arbejde at foretage. (Den franske sociolog, *Albert Bayet*, har brugt en snes aar af sit liv alene for at studere den moralsk bestemte, sociale opfattelse af et enkelt fænomen: selvmord²⁾). Men selv om vi ikke i øjeblikket kan sige noget definitivt med hensyn til den offentlige mening om forbrydelse og straf, saa er der dog to kendsgerninger, der vil være af interesse i denne forbindelse.

For det første eksisterer den offentlige mening ikke. Det, der kan paavises i erfaringen, er forskellige meninger om de enkelte spørgsmaal — med flere eller færre tilhængere,

¹⁾ Se en tilsvarende opfattelse af moralen som socialt fænomen hos A. Bayet: *La science des faits moraux*, Paris 1925.

²⁾ *Le suicide et la morale*, Paris 1922.

hyppigt saaledes, at de grupperer sig om to hovedsynspunkter. Jeg kan nøjes med at henvise til pressens drøftelse af svangerskabsafbrydelse og forfatterens egen diskussion for og imod dødsstraffen. Med hensyn til selvmordet har *Bayel* paavist, at den offentlige mening er delt i to lejre: en, der uden undtagelse og uden drøftelser af nogen art vil fordømme alle former for selvmord, og en opfattelse, som han kalder den nuancerede moral, der anser visse selvmord udførte under bestemte omstændigheder for legale. I intet tilfælde tør man imidlertid fastslaa, at den offentlige menings bedømmelse af disse handlinger er helt klar og utvetydig. Endvidere er folks mening om forbrydelser, forbrydere og straffe i allerhøjeste grad svingende, hvad der hænger sammen med, at disse meninger afhænger af ligesaa ustabile følelser. Justitsminister *Steinke* gav fornylig i et radioforedrag om forbrydermedlidenhed paa grundlag af sine erfaringer en række eksempler, der slaaende illustrerede dette forhold. Kun ved en vilkaarlig fortolkning kan man i tvivlstilfælde fastlægge, hvad den offentlige menings indhold er. Saadan set er det ganske uberettiget, naar forfatteren bruger prædikaterne »usikker« og »vilkaarlig« paa de resultater, der skyldes »et altfor intenst samarbejde mellem lægevidenskab og retsvidenskab«. Disse resultater udspringer nemlig af klart formulerede forudsætninger og bygger paa empirisk viden. Ustabile følelser faar her mindre indflydelse paa resultatet, end hvor man lader den offentlige mening træffe afgørelsen. I stedet for at fortabe sig i spekulationer paa grundlag af vage analogier, burde forfatteren have anvendt lidt af sin bortødslede begejstring for naturvidenskaben paa dette felt, hvor man dog gør et forsøg paa at nyttiggøre en empirisk videnskabs resultater indenfor de grænser, hvor den har hjemme.

For det andet kan det her have sin interesse at vide, at de socialt udtrykte meninger om forbrydelse og straf i aldeles overvejende grad bunder i moralske (eller sædelige) følelser og bygger paa ubeviselige etiske postulater. Enhver

kan overbevise sig herom ved at undersøge de prædikater, der anvendes paa saadanne forhold. Det er ord som: »god«, »retfærdig«, »fortjenstfuld«, »ædel«, »smuk«, og paa den anden Side: »ond«, »slet«, »daarlig«, »umoralsk«, »skyldig«, »forbrydersk«, »afskyelig«, »grusom«, »forhærdet«, »uværdig«, og mange andre, der ligesaa tydeligt afslører, at de er udtryk for moralske følelser.

Derfor er det en ganske mærkelig inkonsekvens, forfatteren gør sig skyldig i, naar han begynder med at afvise sædelige betragtninger og følelser og etiske postulater og derefter kommer til det resultat, at »strafferettens øverste grundsætning« er, at straffen skal tilfredsstille den offentlige mening, hvis indhold i allerhøjeste grad er moralsk inficeret. Jeg har tidligere paavist, hvordan denne inkonsekvens afslører sig ved argumentationen for og mod dødsstraffen.

Ved omtalen af de enkelte straffeformers virkninger fremhæver forfatteren om den betingede straffedom, at »virkningen i disse tilfælde umiddelbart kun er af psykologisk art som en kraftig advarsel til den paagældende om ikke at gentage sin forbryderske Virksomhed¹⁾. Han synes fuldstændig at overse, at der til flertallet af de betingede domme er knyttet et tilsyn. At det — som en virkning af straffen — kan være af væsentlig betydning, er hævet over enhver tvivl. I den som regel forudgaaende »§ 56-undersøgelse« gores der rede for, hvilke faktorer i den paagældendes personlige eller sociale forhold, der maa anses for at være særlig kriminalitetsfremmende. Om muligt søger man ligefrem at fastslaa, hvad der har været aarsag til lovovertrædelsen. Gennem tilsynet prøver man saa efter domfældelsen at fjerne eller forandre de forhold, der synes at frembyde særlig fare for recidiv. En betinget dom med tilsyn paa grundlag af en »§ 56-undersøgelse« indtager derfor en særstilling blandt straffeformerne, idet man ved

¹⁾ Op. cit. p. 226.

denne fremgangsmaade i særlig grad har en chance for at angribe ondet ved dets rod.

Endelig gør forfatteren i denne forbindelse opmærksom paa »et psykologisk moment, som til en vis grad er knyttet til alle strafarter, og som derfor kan udskilles som et mere almindeligt træk«; det karakteriseres efter *Ørsted* som »den skændsel, der følger af at erkendes og straffes som forbryder«. For egen regning skriver han derefter: »den mindreværdsfølelse, som derved paatrykkes ham, bliver en hemske, hvis forbryderske ønsker paany skulde dukke op i hans underbevidsthed«. Dette er næppe psykologisk rigtigt. I almindelighed forholder det sig saaledes, at »mindreværdsfølelse« ikke er noget godt aktiv for den, der vil søge at klare sig paa normal maade i samfundet. Den, der betragter sig selv som mindreværdig, giver hurtigere op i den haarde kamp for tilværelsen, som livet i et moderne samfund betegner, og han lader sig lettere friste til at hævde sig ved helt eller halvt illegitime midler, fx. kriminalitet. Derfor bliver det en vigtig opgave for de mennesker, der har med en lovovertræders behandling at gøre, at paavirke ham saaledes, at han faar tillid til sig selv og sine evner til at klare sig paa normal maade. Hvis man med hensyn til den een gang straffede forbryder anerkender maalet: at undgaa recidiv, vil styrkelse af en sund selvtillid være et virkningsfuldt middel; det bør bringes i anvendelse overfor alle de lovovertrædere, der har chance for før eller senere — eventuelt straks — efter domfældelsen at vende tilbage under det frie samfundslivs krav.

Denne kritik har hidtil været rent negativ. Som afslutning skal jeg fremsætte et positivt forslag, der ikke i sig selv betegner nogen som helst kritik af landsdommer *Hugo Christensens* opfattelse af »strafferettens overste grundsætning«.

Strafferettens sidste formaal bør være: kriminalitetens bekæmpelse. Dette er ikke et formaal i sig selv.

Det kan »begrundes« — paa den eneste maade, hvorpaa normative sætninger kan »begrundes«¹⁾ — ved en henvisning til de konsekvenser, det vil have for samfundets velfærd (i vort demokratiske land opfattet paa en saadan maade, som et tilstrækkeligt flertal kan enes om), hvis kriminaliteten ikke bekæmpes effektivt. Jeg anser det for upaakrævet at gøre rede for disse konsekvenser overfor dette tidsskrifts læsere. Er man i tvivl om, hvorledes kriminaliteten bedst bekæmpes, maa man studere dens antropologiske, psykologiske og sociologiske aarsager empirisk, og man maa — ligeledes empirisk — undersøge, hvilke midler, der mest effektivt og uden paaførelse af unødvendig lidelse — alt under hensyn til formaalet: samfundets velfærd — med størst fordel kan anvendes i denne kamp.

Det her opstillede maal: kriminalitetens bekæmpelse af hensyn til samfundets velfærd, bør ikke blot være et straffetrettigt formaal (maal for den lovgivende og den dømmende myndighed). Det bør være det sidste kriminalpolitiske maal overhovedet, saaledes at det ogsaa bliver formaal for en række andre institutioner: kriminalpoliti, fængselsvæsen, tilsynsinstitutioner. Kan alle disse institutioners medarbejdere enes om dette maal, har de det ideologiske grundlag for et samarbejde, der utvivlsomt kan gøres langt mere effektivt end hidtil og derfor som middel til virkeliggørelse af det vedtagne maal mere hensigtsmæssigt. Fremfor alt vil det modarbejde al institutionsbestemt ensidighed og snæversynethed.

En saadan opfattelse, hvor man sætter kriminalitetens bekæmpelse af hensyn til samfundets velfærd som det ubestridelige, men ønskelige sidste maal for alle de institutioner, der arbejder med kriminalitet og kriminelle, har den store fordel, at den fuldtud tillader anvendelsen af den empiriske, videnskabelige kriminologiske resultater indenfor de ved formaalet afstukne ram-

¹⁾ Smlgn. prof. Jørgensens tidligere nævnte afhandling i: *Theoria*, pp. 187 ff.

mer. Med den viden om kriminalitetens årsager, som kriminalantropologiske, kriminalpsykologiske (og -psykiatriske) og kriminalsociologiske undersøgelser har bragt og fremtidig kan bringe, bliver det i særlig grad muligt at føre en forebyggende kriminalpolitik, der nok skal vise sin overlegenhed — baade ud fra et økonomisk-materielt og fra et kulturelt synspunkt — over den praksis, der kan udspringe af skrivebordsfilosofiske spekulationer over straffens generalpræventive virkninger. Ved en empirisk undersøgelse af de forskellige behandlingsmaaders virkninger (baade paa lovovertræderne og de lovlydige) bliver det muligt med større sikkerhed og mindre vilkaarlighed at anwise, hvilke forholdsregler, der i hvert enkelt tilfælde er de mest hensigtsmæssige.

Som jeg har fremhævet, betegner denne kriminalpolitiske teori ikke i sig selv nogen kritik af den teori om »strafferechts overste grundsætning«, som landsdommer *Hugo Christensen* har opstillet. Begge er i sidste instans udsprunget af moralske overvejelser og betegner — som tidligere paavist — et subjektivt bestemt valg. Hvis man imidlertid — som jeg — mener, at de sociale institutioner, der beskæftiger sig med kriminalitet og med kriminelle, ligesom alle andre sociale institutioner, der er skabt af samfundet og opretholdes af samfundet, bør tjene samfundets interesser og underordne sig de maal, der kan paaregne almindelig anerkendelse i det paagældende samfund, hvis man mener, at deres specielle maal kun kan retfærdiggøres ved en paa-visning af, at de er hensigtsmæssige midler til opnaaelse af samfundets videre formaal — saa maa man ogsaa foretrække den her skitserede kriminalpolitiske teori (som jeg naturligvis ikke paa nogen maade prætenderer at være ophavsmænd til) for »den naturvidenskabelige teori om kræfternes balance« og dens tilføjelse om den offentlige mening. Selv om man ser bort fra de indre modsigelser og uklarheder, som den her kritiserede teori indeholder, kan man nemlig indvende, at den tillægger de flertydige og ustabile

offentlige meninger om forbrydelse og straf en for stor myndighed. Det er helt usandsynligt, at dette forum paa en tilstrækkelig velovervejet og ansvarsbevidst maade skulde kunne overskue det vidt forgrenede kompleks af aarsager og virkninger som forbrydelsen og samfundets reaktion derimod hver for sig betegner — og derefter træffe de forholdsregler, der vil være de mest hensigtsmæssige. Men dette er ikke dermed en kritik, der er rettet mod det læge element i domstolene; thi lægmandsdommere og nævninge kan ikke uden videre identificeres med offentlighedens meninger.

Forfatteren har navnlig fundet det ønskeligt at gøre tilfredsstillelsen af den offentlige menings krav til »strafferettens overste grundsætning« for at sikre straffen »en grænse opad«. ¹⁾ Det turde dog næppe være nødvendigt at vove sig saa langt ud i retning af det usikre og vilkaarlige af denne grund. Hævder man, at straffen skal være et middel til kriminalitetens bekæmpelse af hensyn til samfundets velfærd, ligger der heri, at den ikke maa overstige det maal, der er nødvendigt af hensyn til samfundets velfærd, idet lovovertræderens velfærd er en del af samfundets velfærd.

Forfatteren mener selv om sin teori, at den er uafhængig af forudfattede samfundsopfattelser. Dette er maaske rigtigt. Til gengæld forekommer det mig ret sandsynligt, at den har faaet den form, den har, fordi forfatteren tilhører den institution, der forestaar strafildelingen. »Strafferettens overste grundsætning« formuleres i en definition paa begrebet »straf«, d. v. s. samfundets sekundære reaktion paa et primært fænomen: »forbrydelsen«. Selve den problemstilling, som forfatteren er gaaet ud fra, er i sin ensidighed forældet. Hvad enten man betragter sagen fra et sociologisk eller fra et almindeligt kriminologisk synspunkt, er det ikke det specielle sekundære fænomen »straf«, men det langt mere

¹⁾ Op. cit. p. 229.

almindelige, primære fænomen »kriminalitet«, der kommer i interessernes brændpunkt. Der kan ikke herske nogen tvivl om, at det med hensyn til de praktiske konsekvenser vil vise sig langt mere frugtbart at arbejde for en almindelig kriminalpolitisk teori, der kan samle alle kræfter om eet maal, end for en institutionsbestemt teori om et enkelt af samfundets midler til kriminalitetens bekæmpelse.

Netop naar man som landsdommer *Hugo Christensen* tillægger empirisk og videnskabelig metode saa stor en værdi indenfor det i hans afhandling behandlede omraade, er det af betydning, at man holder sig klart:

1) at »strafferettens øverste grundsætning« lige saa lidt som nogen anden kriminalpolitisk normativ sætning kan fastlægges uden hensyn til sædelige følelser eller betragtninger og etiske postulater,

2) at den naturvidenskabelige metode kun faar et ret begrænset anvendelsesomraade indenfor den videnskabelige kriminologi,

3) at naturvidenskabelige begreber som regel virker vildledende, naar de anvendes paa rent rettlige forhold,

4) at et empirisk begrebs betydning bedre fastlægges ved en undersøgelse af den realitet, begrebet skal svare til, end ved en rent teoretisk spekulativ analyse.

Deraf udspringer min indsigelse.